



## Anvisning till myndigheten om behandlingen av ansökan om rökförbud och därtill hörande övervakning (del B)

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) ger med stöd av 6 § i tobakslagen (549/2016) 6 anvisningar till myndigheterna som övervakar tobakslagen om rökförbud och rökrestriktioner i bostadssammanslutningar. Anvisningen som är avsedd för bostadssammanslutningar (del A) finns tillgänglig på Disponentförbundets och Fastighetsförbundets webbplatser.

### Lagstiftning

Enligt 1 § i tobakslagen är syftet med tobakslagen att användningen av tobaksprodukter och andra nikotinhaltiga produkter som innehåller för människor giftiga ämnen och orsakar beroende ska upphöra.

Enligt 73 § i tobakslagen tillämpas vad som föreskrivs om rökning och tobaksrök i 10 kapitlet även på användning av örtprodukter för rökning och elektroniska cigaretter och den rök och ånga och de partiklar som de ger upphov till.

Enligt 78 § 1 mom. i tobakslagen är tobaksrökning förbjuden i gemensamma och för allmänheten avsedda lokaler i bostadssammanslutningar. Enligt 2 mom. får en bostadssammanslutning förbjuda tobaksrökning på gemensamma utomhusområden som den innehar i närheten av ingångarna till byggnaden och byggnadens friskluftsintag, på lekomyråden för barn och på gemensamma balkonger.

Enligt 79 § 1 mom. i tobakslagen kan en bostadssammanslutning hos kommunen ansöka om att kommunen meddelar rökförbud på balkongerna till lägenheterna i bostadssammanslutningens byggnad, utomhusområden som används av lägenheterna och inne i lägenheterna. Innehavarna av de utrymmen och områden som avses i ansökan ska höras innan ansökan görs.

Enligt 79 § 2 mom. ska kommunen meddela rökförbud beträffande de utrymmen och områden som avses i ansökan, om det på grund av deras konstruktioner eller andra omständigheter är möjligt att tobaksrök annat än i undantagsfall sprider sig till en annan balkong, till de ställen där man vistas på ett utomhusområde som hör till en annan lägenhet eller in i en annan lägenhet. Rökförbud får meddelas i ett bostadsrum i en lägenhet endast om spridningen av rök inte genom en reparation eller ändring av konstruktionerna skäligen kan förhindras och bostadsrummets innehavare innan förbudet meddelas har getts möjlighet att förhindra spridningen av rök genom egna åtgärder. Ett rökförbud som avser ett bostadsrum i en lägenhet gäller inte användning av elektroniska cigaretter.

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

Kommunen ska enligt 79 § 3 mom. återkalla ett rökförbud på ansökan av bostadssammanslutningen, om förbudet inte längre är befogat på grund av förändrade omständigheter. Ett rökförbud kan också återkallas på ansökan av innehavaren av ett utrymme eller område om bostadssammanslutningen inte ansöker om återkallande trots väsentligt förändrade omständigheter. Närmare bestämmelser om ansökan om rökförbud, om återkallande av rökförbud och om omnämmande i ansökan av hörande som bostadssammanslutningen ordnat får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Enligt 79 § 4 mom. i tobakslagen ska hörande enligt 1 mom. i samma paragraf anses ha ordnats, om bostadssammanslutningen senast två veckor före beslutsfattandet lämnar innehavarna av de utrymmen och områden som avses i ansökan information om grunderna för den föreslagna ansökan och anvisningar för framställande av anmärkningar:

- a) om lägenhetsinnehavet bygger på äganderätt till den postadress som är känd för bostadssammanslutningen eller på den e-postadress eller till någon annan motsvarande datakommunikationsförbindelse som innehavaren har meddelat bostadssammanslutningen; samt
- b) om lägenhetsinnehavet bygger på hyresrätt eller annan motsvarande rätt på en anslagstavla som finns för allmänt bruk i byggnaden eller till den lägenhet som innehas av hyresgästen.

#### Rökförbud och bostadssammanslutningens möjligheter att förbjuda rökning

Tobakslagen förbjuder rökning<sup>1</sup> i bostadssammanslutningens<sup>2</sup> gemensamma och för allmänheten avsedda lokaler.<sup>3</sup> Gemensamma och för allmänheten avsedda lokaler i bostadssammanslutningar, där tobaksrökning är förbjuden, är till exempel trappuppgångar, vinds- och källarlokal, klubbрум och gemensam bastu. I sådana gemensamma och för allmänheten avsedda lokaler får man inte heller anvisa ett särskilt rum eller annat utrymme för rökning.

En bostadssammanslutning får dessutom, om den så vill, förbjuda tobaksrökning på gemensamma utomhusområden som den innehar i närheten av ingångarna till byggnaden och byggnadens friskluftsintag, på lekombåden för barn och på gemensamma balkonger. Tobakslagen begränsar inte bostadssammanslutningars rätt att i sina ordningsregler förbjuda rökning även på andra utomhusområden än de gemensamma utomhusområden som nämns i lagparagrafen. En bostadssammanslutning kan alltså i sina

<sup>1</sup> Rökförbudet gäller också användningen av örtprodukter för rökning (t.ex. vattenpipa) samt elektroniska cigaretter (TobL 73 §).

<sup>2</sup> Med bostadssammanslutning avses aktiebolag som omfattas av lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009), samfund och stiftelser som omfattas av lagen om bostadsrättsbostäder (650/1990), bostadsandelslag, sådana hyreshus som avses i 2 § i lagen om samförvaltning i hyreshus (649/1990) och annat hyreshusbestånd som ägs av sammanslutningar (TobL 2 § 1 mom. 42 punkten.)

<sup>3</sup> Med lokal avses ett slutet utrymme med tak, golv och väggar som är avsett som bostad, vistelseutrymme, väntrum eller arbetsrum eller ett för sådana ändamål avsett utrymme där man genom att foga till en plan yta kan konstruera ett slutet utrymme (TobL 2 § 1 mom. 39 punkten).

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

ordningsregler förbjuda rökning även till exempel på en gemensam utomhusaltan som den innehar eller på bostadssammanslutningens parkeringsområde. Beslut om rökförbud på gemensamma utomhusområden fattas i den ordning som föreskrivs i lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009) eller någon annan lag som tillämpas på bostadssammanslutningar.

Bostadssammanslutningens rätt att förbjuda rökning omfattar inte utomhusområden som innehas av boende och inte heller andra utomhusområden som inte innehas av bostadssammanslutningen. Bostadssammanslutningen kan därför inte på basis av tobakslagen förbjuda rökning till exempel på gatan eller på ett annat allmänt område även om tobaksröken utifrån sprider sig till byggnadens trappuppgång. En bostadssammanslutning kan emellertid hos kommunen ansöka om meddelande av rökförbud på balkongerna till lägenheterna, utomhusområden som används av lägenheterna samt inne i lägenheterna. Anvisningen till bostadssammanslutningar (del A) om hur ansökan görs finns på Disponentförbundets och Fastighetsförbundets webbplats.

#### Behandling av ansökan om rökförbud i kommunen

##### *Mottagande av ansökan*

Tobakslagen förutsätter inte ett meddelande till sökanden om att ansökan mottagits. Avsändaren av en handling ska dock på begäran ges ett intyg över att handlingen har diarieförts eller registrerats på något annat sätt.<sup>4</sup>

##### *Behovet av hörande enligt förvaltningslagen*

Innan ett ärende avgörs ska en part ges tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och avge sin förklaring med anledning av sådana yrkanden och sådan utredning som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras. Ett ärende får avgöras utan att en part hörs, om hörandet är uppenbart onödigt.<sup>5</sup>

Enligt regeringens proposition till tobakslag (219/2016 rd)<sup>6</sup> kan det i myndigheters administrativa hörande vara av betydelse att alla lägenhetsinnehavare eller en del av dem på förhand godkänt att en ansökan om rökförbud görs. Valvira anser därför att följande omständigheter kan anses förorda ett avgörande av ansökan utan hörande av part:

- a) det är fråga om ett ärende med karaktär av ansökan
- b) innehavarna av utrymmet eller området har hörts på basis av tobakslagen innan ansökan gjorts (och innehavarna eller en del av dem har godkänt att en ansökan görs)
- c) kommunens prövningsrätt i ett ärende som gäller förbud är bundet, om förutsättningarna i tobakslagen uppfylls
- d) förbudet inte förenas med vite (se punkt Vite.)

<sup>4</sup> Förvaltningslagen, 17 § 2 mom.

<sup>5</sup> Förvaltningslagen, 34 § 1 mom. och 2 mom. 5 punkten

<sup>6</sup> TobL, detaljmotiveringen till 79 §, s. 11

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

Enligt Valvira's uppfattning ska kommunen höra innehavaren eller innehavarna av utrymmet eller området i enlighet med förvaltningslagen åtminstone om

- a) hörandet enligt tobakslagen, som ordnats av bostadssammanslutningen av någon orsak är otillräckligt (t.ex. till ansökan har inte som bilaga fogats ett hörande av samtliga innehavare av utrymmet eller området)
- b) en del av innehavarna av utrymmet eller området som tillhör bostadssammanslutningen har bytt efter att ansökan lämnats in
- c) en längre tid än vanligt har förflutit efter hörandet enligt tobakslagen som ordnats av bostadssammanslutningen till dess att beslut i ärendet fattas i kommunen
- d) vite föreläggs i samband med förbudet i enlighet med 105 § i tobakslagen
- e) innehavaren av utrymmet eller området har i det hörande som ordnats enligt tobakslagen motsatt sig ansökan.

Det ankommer på den kommunala myndigheten som övervakar tobakslagen att pröva om hörandet enligt förvaltningslagen kan utelämnas som uppenbart onödigt enligt 34 § 2 mom. 5 punkten i förvaltningslagen.

#### *Behandling av ansökan*

Den kommunala myndigheten som övervakar tobakslagen ska på ansökan meddela rökförbud på balkongerna till lägenheterna, utomhusområden som används av lägenheterna eller inne i lägenheterna, om det på grund av deras konstruktioner eller andra omständigheter är möjligt att tobaksrök annat än i undantagsfall sprider sig till en annan balkong, till de ställen där man vistas på ett utomhusområde som hör till en annan lägenhet eller in i en annan lägenhet.

Meddelande av förbud förutsätter inte konkret rökning, dvs. förbudet ska på ansökan meddelas om det är möjligt att röken sprider sig till andra lokaler. I praktiken är det klart att spridning av rök är sannolikt till exempel i fråga om lokaler som befinner sig ovanpå eller bredvid varandra, varvid kravet i tobakslagen om att tobaksrök annat än i undantagsfall möjligen sprider sig till en annan lägenhet uppfylls.

Det bör noteras att kommunen inte har prövningsrätt i ärendet, om förutsättningarna som anges i tobakslagen för meddelande av rökförbud uppfylls. Därmed ska rökförbud i princip meddelas i samtliga lokaler och utrymmen som nämns i ansökan, om tobaksrök annat än i undantagsfall kan sprida sig till en annan lägenhet. Med undantagsfall avses här en tillfällig möjlighet till att tobaksrök skulle kunna sprida sig till ovannämnda utrymmen eller områden. Eftersom meddelande av förbud inte förutsätter konkret rökning avser undantagsfall inte att tobaksrök tillfälligt sprider sig till lokalerna, utan det som avses är en tillfällig möjlighet att tobaksrök sprider sig till lokalerna. Förutsättningen för undantagsfall uppfylls om möjligheten till att tobaksrök sprids till en annan lägenhet skulle realiseras endast i vissa, ytterst sällsynta förhållanden.

När förbud meddelas bör särskild uppmärksamhet fästas vid sådana lokaler som på något sätt avviker eller skiljer sig från andra lokaler, för vilka

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

rökförbud har ansökts. Som exempel kan nämnas en situation där bostadssammanslutningen har ansökt om rökförbud för samtliga 20 balkonger som ingår i bostadssammanslutningens byggnad. Bostadssammanslutningen har 18 likadana balkonger, och dessutom två vindslägenheter med balkonger på olika sidor av byggnaden. I exempelfallet avviker vindslägenheternas balkonger från de övriga balkongerna, och för dem ska förutsättningarna för meddelande av rökförbud prövas separat för de enskilda fallen.

Förbudet meddelas i regel på basis av ansökan och bilagorna till den. Om det av ovannämnda handlingar inte tillräckligt klart framgår att tobaksrök annat än i undantagsfall kan sprida sig till andra lägenheter ska tilläggsutredning begäras i ärendet, eller situationen vid behov noteras på ort och ställe innan förbud meddelas.

#### *Delgivning av beslut om rökförbud*

Delgivning av beslut om rökförbud som meddelats med stöd av 79 § i tobakslagen verkställs som bevislig delgivning till sökanden (bostadssammanslutningen) och till parterna (lägenhetsinnehavarna). Offentlig delgivning kan användas när handlingen ska delges över trettio personer som är kända eller när personernas antal är okänt.<sup>7</sup>

Vid offentlig delgivning hålls en handling en viss tid framlagd för mottagaren hos myndigheten. Ett meddelande om att handlingen finns framlagd ska publiceras i den officiella tidningen och dessutom sättas upp på myndighetens anslagstavla eller publiceras i den tidning ur vilken mottagaren bäst kan antas få information om saken. Av meddelandet ska det framgå vad saken gäller samt var och till vilken tidpunkt handlingen finns framlagd. I meddelandet ska det anges att delfäendet anses ha skett den sjunde dagen efter det att meddelandet publicerades i den officiella tidningen.<sup>8</sup>

I praktiken har bostadssammanslutningen de bästa förutsättningarna att informera lägenhetsinnehavarna om beslutet om rökförbud. Myndighetens skyldighet att informera parterna om beslutet om tobaksförbud upphör inte även om bostadssammanslutningen informerar om saken med de medel som står den till buds.

#### *Verkställighet av beslut om rökförbud*

Enligt 108 § i tobakslagen får i tobakslagen avsedda beslut av förvaltningsmyndigheter verkställas även om de överklagas. Denna paragraf tillämpas dock inte på beslut om rökförbud som gäller 79 §, utan ett villkor för verkställande av beslut om rökförbud i bostadssammanslutning är att beslutet har vunnit laga kraft.<sup>9</sup> Beslutet om rökförbud kan alltså verkställas först när besvärstiden har löpt ut eller när överklagandet avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut.

<sup>7</sup> Förvaltningslagen 55 §

<sup>8</sup> Förvaltningslagen 62 §

<sup>9</sup> Social- och hälsovårdsutskottets betänkande (ShUB 7/2016 rd), detaljmotivering s. 12

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

## Övervakning

Enligt 8 § 1 mom. 3 punkten i tobakslagen ska kommunen inom sitt område övervaka efterlevnaden av bestämmelserna om rökförbud och rökrestriktioner.

Övervakningen av rökförbud och rökrestriktioner i kommunen sker i regel på basis av klagomål. Övervakningen av rökförbud i bostadssammanslutningar avviker inte från denna huvudregel, och övervakningen sker i princip på basis av klagomål. I fråga om utomhusområden kan överträdelse av rökförbud konstateras genom visuella observationer utifrån.

## Vite

Enligt 105 § 1 mom. i tobakslagen kan en kommun förena ett förbud eller ett åläggande som kommunen meddelar med stöd av bestämmelserna i tobakslagen med vite.

Ett rökförbud som på ansökan meddelas för en bostadssammanslutning förenas i regel inte med vite omedelbart i samband med beslutet. Om det däremot är fråga om rökförbud som meddelas inne i en enskild lägenhet, finns det i det skedet redan grunder för föreläggande av vite.

Att förena kommunens beslut om rökförbud med vite blir aktuellt om överträdelse av rökförbudet sker i sådana utrymmen eller områden där rökning är förbjuden antingen direkt på basis av tobakslagen eller med anledning av ett rökförbud som redan tidigare meddelats av kommunen. I praktiken förbjuder kommunen med sitt beslut ett sådant agerande som strider mot lagen eller mot ett tidigare meddelat beslut om rökförbud och förenar sitt förbud med vite. Enligt Valviras uppfattning förutsätter beslut om rökförbud och föreläggande av vite att den kommunala myndigheten som övervakar tobakslagen under en inspektion har upptäckt sådant agerande som strider mot lagen eller ett tidigare meddelat beslut om rökförbud.

En part ska alltid höras av kommunen innan beslut om rökförbud meddelas eller vite föreläggs.<sup>10</sup> En part ska således ges tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och avge sin förklaring med anledning av sådana yrkanden och sådan utredning som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras. Samtidigt ska man informera om det vite som förbudet förenas med för att parten ska ha möjlighet att framföra sin åsikt även om detta.

Det ankommer i första hand på innehavaren av lokalen att se till att rökförbudet iakttas. Därför meddelas beslut om rökförbud och vite som förenas med förbudet i regel till den som i själva verket innehar lokalen. Innehavaren av lokalen, till exempel ägaren eller hyresgästen, ska sörja för att de som besöker lägenheten eller vistas i den är medvetna om att rökförbud gäller för bostadssammanslutningen. Enligt Valviras uppfattning är innehavaren av lokalen därför i regel ansvarig även för andras tobaksrökning i den lokal som han eller hon innehar.

Enligt 8 § i viteslagen ska vitesbeloppet bestämmas med beaktande av huvudförpliktelsens art och omfattning, den förpliktades betalningsförmåga

<sup>10</sup> Viteslagen 22 §

Dnr 51/06.10.06.00/2017

13.1.2017

och övriga omständigheter som inverkar på saken. Vitesbeloppet ska därför alltid övervägas från fall till fall. Beloppet ska dock vara tillräckligt stort för att förhindra ett agerande som strider mot förbudet.

Om överträdelsen av rökförbudet fortsätter efter förbudet och beslutet om föreläggande av vite, övergår man till följande stadium, som gäller utdömande av vite. Den myndighet som förelagt ett vite kan döma ut det, om en part utan giltig orsak har underlåtit att uppfylla huvudförpliktelsen.<sup>11</sup> Vid utdömande av vitet framskrids på motsvarande sätt som vid föreläggande av vite; myndigheten ska konstatera överträdelsen av rökförbudet, höra parten och fatta beslut i ärendet. För att vitet ska kunna dömas ut krävs att beslutet om vitesföreläggande har vunnit laga kraft. Lagakraftsbevis lämnas på begäran av förvaltningsdomstolen.

Vid utdömande av vite ska preskriptionstiden för vitet beaktas. En tidsfrist på två år har bestämts för hörande gällande utdömande av vite. Tidsfristen räknas från det att vitesföreläggandet vann laga kraft och tiden för uppfyllande av huvudförpliktelsen löpte ut.<sup>12</sup> Därefter har rätten att döma ut ett vite preskriberats och kan inte längre dömas ut.

#### Delegering av beslutanderätt

Tobakslagen utgör inget hinder för att kommunen delegerar beslutanderätten i beslut enligt 79 § i tobakslagen till en underlydande tjänsteinnehavare. Enligt kommunallagen kan beslutanderätt i ett ärende som inbegriper utövning av administrativt tvång delegeras endast till ett organ.<sup>13</sup> Föreläggande av vite är ett administrativt tvångsmedel. Således kan beslutanderätten i beslut som gäller vite inte delegeras till en enskild tjänsteinnehavare.

#### Avgifter

Kommunen tar ut en avgift för behandling av ansökan om rökförbud som avses i 79 § enligt en taxa som den godkänt. Kommunen ska bestämma avgifterna så att beloppet motsvarar högst totalkostnaderna för att producera prestationen. Behandlingen av ansökan baserar sig i regel på timtaxa. Avgiften innefattar även kostnaderna för hörande samt för meddelande av beslutet.

Ingen separat avgift tas ut för övervakning av rökförbud.

Direktör

Jussi Holmalahti

Överinspektör

Reetta Honkanen

<sup>11</sup> Viteslagen 10 §

<sup>12</sup> Viteslagen 13 §

<sup>13</sup> Kommunallagen 91 § 3 mom.